

Minnet om sovjetiske krigsfanger og Skattøra sjøflystasjon i Tromsø

I løpet av 1941-45 ble omlag 100 000 sovjetiske, 4500 jugoslaviske og 1600 polske krigsfanger sendt til Norge. Samtlige krigsfanger ble brukt som tvangsarbeidskraft for tyskerne i Norge. Kampene på Balkan og i Sovjetunionen ga tyskerne tilgang til en mengde arbeidere til de omfattende byggeplanene i Norge. Overføringen av det store antallet øst-europeiske krigsfanger til Norge representerte for nordmennene et brutalt møte med tysk krigsfangepolitikk.

Restene etter den tyske byggevirkksomheten under annen verdenskrig representerer et minne over krigens grusomheter og følgene okkupasjonen fikk for krigsfanger og lokalbefolkning. Disse sporene i landskapet gir oss viktig informasjon om det tyske leirsystemet og bringer nærhet til og levendegjør en viktig del av Norges og Europas historie. I dag er sporene etter de 500 krigsfangeleirene for østeuropeiske krigsfangene i Norge nærmest borte. Fangebrakkene er borte og kun noen få bygninger gjenstår av dette leirsystemet.

I april 1945 befant det seg om lag 13 500 sovjetiske krigsfanger i Troms og ifølge norske kilder var 200 av disse plassert på sjøflybasen på Skattøra. Splintmuren i denne leiren som ble bygd av krigsfangene må sees som et viktig spor fra det tyske leirsystemet i Norge og et kulturminne over østeuropeiske krigsfangers lidelser og slit. Splintmuren formidler en dramatisk historie ikke bare i lokal, men også nasjonal og internasjonal sammenheng. En etablering av muren som et monument over krigens fangehistorie i Troms fylke vil kunne gi et verdifullt bidrag til arbeidet med erindringen om både krigsfangene og okkupasjons erfaringene. Med utenriksminister Jonas Gahr Støres uttalte ønske om økt kunnskap om og samarbeid med Russland vil et felles samarbeid om krigens fangehistorie og erindringskultur være et verdifullt bidrag.

Rester, spor eller monumenter fra det tyske krigsfangesystemet er en svært viktig del av dagens internasjonale forskning om leirsystemet. Monumenter er tegnet på at noe "historisk" har skjedd, samtidig som de representerer samfunnets vilje til å minnes dette. Slik sett er monumenter den kollektive erindringen materialisert, og uttrykk for samfunnets ønske om å minnes. Historien om de østeuropeiske krigsfangene viser tydelig hvordan dramatiske krigserfaringer fra østfronten ble overført til Norge, og både individuelle og kollektive erindringer knyttet til disse krigsfangene viser hvordan vi minnes og erindrer "de andre" i en nasjonal kontekst.

Falstadsenteret har i flere år jobbet med å samle dokumentasjon om krigens fangehistorie og interessen fra russisk fagmiljø omkring fangenes skjebne i Norge har vært stor. Det er åpenbart at splintmuren og Skattøra sjøflystasjon representerer en viktig del av norsk okkupasjonshistorie. Med enkle grep bør det være mulig å få fredet splintmuren og etablert den som et minnested med informasjon om krigsfangenes historie i både Troms og resten av landet.

Falstadsenteret 22.02.06

Historiker dr. art Marianne Neerland Soleim